

KORALVECKAN 1971

Den 20—26 juli 1971 höll LPS sin sedvanliga koralvecka — liksom de båda föregående åren på Geijersskolan i Ransäter. Endast ett 30-tal deltagare infann sig denna gång, ett färre antal än på länge. Man frågar sig naturligtvis efter orsaken. Det sades att utbudet av musikkurser och dito veckor sommaren 1971 var ovanligt stort. Kanske också förläggningen till samma plats tre år i rad haft en viss negativ effekt. Sant och visst är att Geijersskolan i Ransäter är den mest idealiska plats man kan tänka sig för en "vecka", där man sysslar med musiken i gudstjänsten, men man frågar sig, om det inte är på tiden att LPS återgår till sin nomadiserande tillvaro och sprider sig i Sverige i alla väderstrecken.

För de deltagare, som infann sig i Ransäter, var dock det ringa antalet ingen nackdel — snarare en fördel. Är man färre, lär man snart känna varandra, vilket bidrar till en god gemenskap. Farhågor i mötesledningens att det skulle bli svårt att få ihop en funktionsduglig kör visade sig ogrundade. Mötesledare var också i år sällskapets vice ordförande Karl-Erik Wallin.

Sedan flera år tillbaka har deltagarna i LPS:s koralveckor fått tillfälle att göra sig förtrogna med det liturgiska förnyelsearbete, som pågår i vår kyrka. 1969 ägnade man sig framför allt åt det gröna häftet, 1970 åt det röda. Under 1971 hade den psalmkommitté, som Kungl. Maj:t tillsatte 1969 med uppgift att åstadkomma ett tillägg till den svenska psalmboken, blivit färdig med sitt arbete och presenterat "71 nya psalmer". En av dem som fungerat som expert vid musikbedömningen av dessa, tonsättaren Torsten Sörenson, gav i ett föredrag en presentation av samlingen. Ett 10-tal valdes ut, som deltagarna sjöng igenom för att bli mera förtrogna med dem. Så t.ex. 630, 642, 666, 681 vilka också prövades vid tidegärder och andra gudstjänster. Melodierna till de nya psalmerna spänner ju över många sekler: från gregorianska melodier, av vilka man finner tre, fram till våra dagar; den övervägande delen är dock av nutida svenska tonsättare. Me-

ningarna om melodierna till dessa 71 psalmer var som väntat delade bland deltagarna. Framför allt ställde sig flera avvisande mot försök att införa pop i vår kyrkas gudstjänster. Andra menar att detta är en av de möjligheter, som står oss till buds för att nå ungdomen.

I Karl-Erik Wallins föredrag fick vi stifta bekantskap med psalmodikon och sifferkoralbok. Psalmodikon torde väl nu vara ett bortglömt instrument, som de flesta bara känner till namnet och kanske då främst genom Anders Österlings vackra dikt "En klockare spelar psalmodikon". Men nu fick vi genom Karl-Erik Wallins förmedling veta åtskilligt. Instrumentets upphovsman var Johannes Dillner, kyrkoherde i Östervåla i början av 1800-talet. Vad som närmast givit Dillner incitament till att bygga psalmodikon var att 1819 års psalmbok hade kommit ut med många nya melodier, som församlingarna inte kunde sjunga. Med hjälp av en sifferkoralbok, som också var Dillners "uppfinring", kunde vem som helst snabbt lära sig spela melodier på psalmodikon. Dillner ivrade också för flerstämmig församlingssång och ville att åtminstone en koral varje söndag skulle sjungas i stämmor.

Karl-Erik Wallin hade själv byggt ett psalmodikon efter alla konstens regler med strängar av fårtarmar, gran i botten och björk på sidorna. Någon högre musikalisk njutning erfar man väl inte, då man lyssnar till de toner, som frambringas på psalmodikon eller tonlåda, som det också kallades. Det är — för att tala med Anders Österling — "intet för världen att höra". Men säkerligen var det på sin tid ett värdefullt musikpedagogiskt instrument till stort gagn för gångna generationers svenskar. Att få lära sig sjunga psalmer är någonting betydelsefullt. Var och en som haft psalmboken som följeslagare genom livet kan vittna därom. Tyvärr har den för många i vår tid blivit "dolda skatter och bortglömda rikedomar" (Jes. 45: 3).

Det tredje föredraget, som behandlade "Tidegården i hemförsamlingen", hölls av Jan Redin, som först erinrade om att tidegård är ett speciellt svenskt ord, som icke före-

kommer i något annat språk och som i Laurentius Petris kyrkoordning har betydelsen av gudstjänst överhuvudtaget. Gärd betyder enligt Hellqvists etymologiska ordbok något görande, dvs. en utskylld. Tidegård är ett offer, en utskylld, som ges på bestämda tider.

Har hemförsamlingen varit en bärare av tidegården? Den första kristna gudstjänsten var synagogans gudstjänst. Minst tre gånger om dygnet hölls gudstjänst i synagogan och även i Jerusalems tempel: morgonbön, middagbön och aftonbön vid solnedgången. "Afton, morgon och middag vill jag utgjuta mitt bekymmer och klaga, och han skall höra min röst". (Ps. 55:18). Hur gick det under de första århundradena? Det är bara glimtar vi kan få reda på. De trogna är ålagda att hålla bön tre gånger om dagen. Så småningom tappade tidegården den klara förbindelsen med hemförsamlingen och blev ett specialuppdrag. Den helige Benedikt, som byggde ut den under medeltiden, sammanförde den i ett breviarium. Hur var det i vårt land, när medeltiden led mot sitt slut? Tidegården blev förvisad till klostren och domkapitelkonventen. Fanns ingen tidegård i hemförsamlingen? Prästerna läste breviarium men hur mycket de förstod är inte gott att säga. Reformatorerna gjorde aktningstvårda försök att införa den i församlingarna, och den stora portalfiguren är Laurentius Petri. Han föreskriver ottosång, aftonsång, nattsång. Men under de följande århundradena breder predikan ut sig alltför mycket, och det blev ingen tid för tidegården. I vårt århundrade har nu försök gjorts att åter ta den i bruk. Föredragshållaren erinrade om en av männen bakom verket: Knut Peters, som någon gång omkring 1918, då han satt på ett tåg på väg till värnplikten, läste Edv. Rodhes Studier i reformationstidens liturgi och blev fullkomligt fascinerad av vad han läste. En ny värld öppnade sig för honom. 1930 kom hans bok "Den gregorianska sången". Föredragshållaren gjorde sedan en resumé över vad som hänt under de senaste årtiondena: Kyrklig förnyelse, som började på 30-talet, Hjälmseryd, mässbokens förnyelse. Han erinrade om hur Gunnar Rosendal införde tide-

gården i Osby kyrka, då han ansåg att det är en väsentlig uppgift för prästen att hålla bön i kyrkan. Det behöver inte vara så många församlade: två eller tre, ja, om ingen kommer, kan prästen läsa tidegården ensam. Tidegården i församlingen kommer alltid att bero på den enskilda människans vilja att hålla den vid makt och ansvaret vilar i första hand på prästen.

Något nytt i programmet för denna vecka var kör- och orgelimpromvisation. Orgelimpromvisationen leddes av Torsten Sörenson, som gav exempel på olika sätt att improvisera över ett givet tema. För körimpromvisationen svarade Albert Sjögren, som kunde anlita deltagarna som försöksobjekt. Exempel gavs på hur man med ostinato på ett enkelt sätt kan skapa flerstämmig församlingssång.

Varje dag omedelbart före middagsbönen höll kontraktsprosten Gunnar Olsson meditation över psaltartexter i tidegården. Stunder av stillhet, eftertanke och vila i Gud.

På senare har det ju diskuterats mycket på LPS:s koralveckor, och en och annan har kanske tyckt, att det blivit för mycket diskuterande och för litet sjungande. I år koncentrerades diskussionerna till lördagseftermiddagen. Ämnet, kring vilket man samlades, var "Kör och orgel i gudstjänsten" — aktuellt och väsentligt. Inledare var stiftsadjunkten Arved Arvedson och domkyrko-org. Albert Sjögren. Arvedson påpekade i sin inledning, att orgeln icke är ett bibliskt instrument utan har en mycket kort tradition. Motiveringen för dess användning i kyrkan är rent funktionell: orgeln är lämpligare än något annat instrument. Körens funktion, fortsatte Arvedson, skall vara det allmänna prästadömet. Orden i gudstjänsten kan bäras fram genom att man talar dem, men också med hjälp av musik. Gudstjänsten handlar om en andlig verklighet, som inte helt kan fångas i ord. Musik kan tänkas nå längre, säga något bortom vad orden kan säga.

Albert Sjögren framhöll, att i gudstjänsten har alla en funktion som enskilda människor eller som medlemmar i en grupp eller i den hela gudstjänstfirande församlingen. Allt skall ha en funktion, och det gäller också musiken

i gudstjänsten. I detta ligger att alla upprepningar bör undvikas. Kören har en dubbel uppgift. Den sjunger med församlingen och den sjunger för församlingen. Knappast någon frivillig aktivitet i församlingen är viktigare än körens uppgift. Kören får lära sig någonting, som de får använda i gudstjänstlivet. Viktigt är att det inte råder något motsatsförhållande mellan kör och församling, ty kören är en del av församlingen, som har en särskild uppgift. Viktigt också att gudstjänsten i god tid förberedes av präst och organist gemensamt.

Om orgelns roll i gudstjänsten påpekade Albert Sjögren, att orgeln skall vara självständig i vissa sammanhang; i andra underordnad. Självständig i preludierna, i koral-sången ackompanjerande. En av orsakerna till den skrala församlingssången i våra kyrkor är en för starkt registrerad orgel, som kan ta död på den mest sångglada församling. (Undertecknad med mångårig, i kyrkbänken förvärvad erfarenhet instämmer gärna häri.) Koralbok och mässbok har också sin skuld. De innehåller inte orgelsatser utan körsatser, och detta gäller också det nya förslaget till mässmusik.

Den efterföljande diskussionen blev mycket livlig. Många praktiska förslag framfördes, såsom t.ex. att vi bör stå mera i våra gudstjänster, att orgeln bör tåga oftare i församlingssången. Orgelns placering kom på tal, och enighet tycktes råda om att den bör ned från sin upphöjda plats och komma längre fram i kyrkan. Detsamma gäller kören. Som *en* orsak till den dåliga församlingssången nämnde någon det faktum, att folk sitter alltför spridda i våra kyrkor, vilket också inverkar menligt på gemenskapskänslan. Undertecknad tänker i detta sammanhang på Arthur Adells förslag i hans prästmötesavhandling "Guds rika hus", där han föreslår att man tar bort bänkarna i kyrkan och för det normala antalet besökare ordnar sittplatser, vilka efter behov kan utökas med hjälp av stapelbara stolar. På så sätt slipper man också de många tomma bänkraderna som säkerligen kan avskräcka många tillfälliga kyrkobesökare från att komma tillbaka.

Adells förslag tycks inte ha förverkligats.

Men det var inte bara föredrag och diskussioner. Det praktiska musicerandet hade stort utrymme, och det inriktades i första hand på att förbereda de tidegärder och mässor, som anordnades under veckan. Ingvar Sahlin, som liksom tidigare år åtagit sig att leda den flerstämmiga sången, hade fått förhinder. I hans ställe ryckte Gudrun Zethelius in, som även ledde övningarna i gregoriansk sång. Torsten Sörensons "Ordinarium Missae" övades under ledning av tonsättaren och kom till användning vid fredagskvällens mässa i Ransätters kyrka. Man önskar verkligen att denna mässmusik inte bara skall sjungas vid LPS:s koralveckor eller i andra specialistsammanhang. Den är lätt att lära in, men förefaller ändå slitstark, fylld av liv och andakt på en gång.

Dagligen sjöngs laudes, sext och completorium i Geijersskolans lilla vackra kapell; på söndagen matutin och vesper.

Höjdpunkten blev söndagens högmässa i Ransätters kyrka. Vi upplevde stillhet och andakt men också innerlig gemenskap och glädje. Och vilken förunderlig makt har inte en starkt och skönt klingande församlingssång över ett människohjärta!

Den traditionella söndagseftermiddagsutflykten gick i år till Dömle stiftsgård — i hällande regn och blixt och dunder. Men på Dömle fick vi inte bara tak över huvudet, vi undfågnades med eftermiddagskaffe och kunde vid en "husesyn" informera oss om den mångskiftande verksamhet, som bedrivs på stiftsgården.

På måndagsmorgonen bröt man upp och var och en for till sitt efter en "vecka", som givit — för att göra en summering — vidgade kunskaper om vår kyrkas musik, information om vad som på detta område rör sig i tiden, god och glad gemenskap vid måltider och i annan samvaro, likaså i praktiskt musicerande. Men framför allt: att i gemenskap med sjungande människor få uppleva härligheten i att afton, morgon och middag få bedja, tacka och lovsjunga Gud.

Stina Källqvist